

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Yttrande över slutbetänkandet – En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess (SOU 2024:51)

Mot bakgrund av de intressen Åklagarmyndigheten har att beakta lämnas följande synpunkter på utredningens förslag. I de delar som inte kommenteras nedan har myndigheten inga invändningar eller synpunkter på utredningens bedömningar eller förslag.

Sammanfattning

Åklagarmyndigheten välkomnar och tillstyrker författningsförslaget om sekretess för såväl uppgifter som sammanställningen av uppgifter i förundersökningsprotokoll i domstol och hos de brottsbekämpande myndigheterna fram till dess att första instans har meddelat dom eller slutligt beslut i målet.

Åklagarmyndigheten förordar det alternativa författningsförslaget rörande tidiga förhör, innebärande att utgångspunkten ska vara att det föreligger en presumtion för att uppspelning av videospelade förhör inför brottsbekämpande myndighet ska tillåtas. Myndigheten ställer sig också positiv till utredningens förslag om att andra typer av vittnesattester ska kunna tillåtas oaktat motpartens inställning, men invänder samtidigt mot att sådana attester enligt förslaget endast ska tillåtas om domstolen finner det lämpligt. Enligt myndigheten finns inte anledning till förändring i detta avseende jämfört med vad som gäller idag, dvs. att vittnesattester ska tillåtas som bevisning av domstolen om det inte är olämpligt.

Åklagarmyndigheten tillstyrker utredningens förslag om upphävande av de s.k. tilltrosparagraferna i RB och även följdförslaget om att bevis som tagits upp i tingsrätten endast behöver tas upp på nytt vid hovrättsförhandlingen om det föreligger särskilda skäl.

Åklagarmyndigheten avstyrker i nuläget det alternativa författningsförslaget gällande kronvittnen i dess föreslagna form med hänsyn till att beredningsunderlaget inte är tillräckligt för att lägga förslaget till grund för lagstiftning. Åklagarmyndigheten ställer sig dock positiv till att frågan utreds vidare.

3. Sekretess för uppgifter i förundersökningsprotokoll

Utredningen har föreslagit att sekretess för uppgifter som ingår i förundersökningsprotokoll bör fortsätta att gälla både hos de brottsbekämpande myndigheterna och domstol när åtal väcks. Sekretessen ska skydda enskilda och domstolsprocessen och gälla med ett omvänt skaderekvisit. För de uppgifter eller den sammanställning av uppgifter som ingår i ett förundersökningsprotokoll ska sekretessen gälla till dess att första instans har meddelat dom eller slutligt beslut i målet. Åklagarmyndigheten välkomnar förslaget och ställer sig bakom utredningens bedömning att intresset att skydda såväl enskilda som själva brottmålsprocessen i domstol överväger allmänhetens och medias berättigade intresse av insyn i förundersökningsmaterialet redan under processens gång, annat än i den takt som bevisningen presenteras vid en förhandling i domstol.

3.6.4 Sekretessbestämmelsens utformning

Utredningen har tydliggjort att syftet med den föreslagna lydelsen av nya lagrummet 43 kap. 3 a § OSL – att sekretess ska gälla såväl uppgifter, som sammanställningen av, uppgifter i förundersökningsprotokoll – syftar till att domstolen och de brottsutredande myndigheterna inte ska behöva göra någon sekretessprövning av varje enskild uppgift som ingår i förundersökningsprotokollet (och den särskilda handling med uppgifter om parter och vittnen som ofta ges in till domstolen i samband med åtal).

Sekretessen omfattar således dels uppgifterna som sådana, oavsett var de finns, dels sammanställningen av uppgifter. Åklagarmyndigheten delar utredningens bedömning att en annan ordning, där varje enskild uppgift skulle sekretessprövas för sig, vore orimlig utifrån ett resurs- och verksamhetsperspektiv och riskera leda till att myndigheterna inte skulle förmå att fullgöra sina kärnuppgifter. I sammanhanget är det värt att påpeka att uppgifterna hos domstolen endast kommer att förekomma i förundersökningsprotokollet och den särskilda handlingen, men att uppgifterna vid Åklagarmyndigheten kommer att förekomma i såväl i sammanställningen (förundersökningsprotokollet) som

enskilda uppgifter i myndighetens olika system. Om utredningens bedömning att förslaget till reglering innebär att uppgifterna omfattas av sekretess oaktat var de förekommer (i protokollet eller i system eller annat) inte bedöms rättsligt hållbar så kommer detta att leda till att sekretesskyddet inte upprätthålls och att Åklagarmyndigheten kommer att behöva lägga ned stora resurser på att sekretesspröva enskilda uppgifter när allmänhet och media vänder sig till myndigheten för att få ut uppgifterna, i stället för till domstolen.

Åklagarmyndigheten anser att de intressen, enskilda och allmänna, som motiverar att sekretessen för uppgifterna i förundersökningsprotokollet ska fortsätta att gälla även efter åtal och fram till dess domstolen skiljer målet ifrån sig överväger värdet för media och allmänhet att kunna ta del av uppgifterna redan före rättegång och dom. De uppgifter som åberopas till stöd för åtalet kommer dessutom även fortsättningsvis som huvudregeln förebringas vid en offentlig huvudförhandling.

4.7.2 Tidiga förhör

Åklagarmyndigheten delar inte utredningens uppfattning om att det även i fortsättningen bör ligga på domstolen att avgöra om det är lämpligt att ett förhör upptaget med ljud och bild inför en brottsbekämpande myndighet ska få åberopas som bevis och att någon ändring av 35 kap. 15 § RB därför inte är nödvändig. Åklagarmyndigheten anser att det finns skäl till förändring, i linje med vad riksdagen tillkännagav för regeringen i samband med att 35 kap. 15 § RB infördes (bet. 2021/22:JuU6).

I Åklagarmyndighetens yttrande över delbetänkandet ”Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål” (SOU 2017:98) (ÅM2017:2242) framhölls bland annat att en utökad möjlighet att använda förhör med förhörspersoner som tagits upp före huvudförhandling skulle kunna medföra en lägre påfrestning för enskilda förhörspersoner och även kunna leda till kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning eftersom behovet att skydda bevisningen från yttre påverkan skulle minska. Vidare anfördes att en utökad möjlighet att kunna använda förhör från förundersökningen vid en rättegång även skulle kunna innebära att de uppgifter som lämnas i ett tidigt skede av en brottsutredning är mer opåverkade, såväl från yttre påverkan som av det förhållandet att minnen förändras över tid. Även förutsebarheten i processen skulle öka.

I mångt och mycket visar erfarenheter från den praktiska rättstillämpningen också att förväntningarna på de nya möjligheterna att åberopa tidiga förhör,

framförallt möjligheten att åberopa videoinspelade förhör under förundersökningen enligt 35 kap. 15 § RB, i relativt stor utsträckning har infriats. Åklagare åberopar regelbundet sådana förhör som bevisning i samband med åtal. Genomslaget av de förändrade reglerna har dock till viss del begränsats av det skälet att domstolarna ibland avslår åklagarens begäran om att få lägga fram det inspelade förhöret som ett eget bevismedel med hänvisning till att så istället kan ske för det fall bevispersonen vid förhandlingen avviker från sina tidigare uppgifter, således utan att beakta att det videoinspelade förhöret utgör ett eget bevismedel. Det förekommer dessutom att domstolarna avslår en motiverad begäran om att få spela upp förhör inför brottsbekämpande myndighet utan att närmare motivera varför en uppspelning inte bedöms som lämplig.

4.8 Alternativt författningsförslag

En ordning där utgångspunkten istället är att ett videoinspelat förhör inför brottsutredande myndighet ska tillåtas, om det inte är olämpligt, kommer leda till att tidigt videoupptagna polisförhör i högre utsträckning än i dagsläget läggs fram i domstol, och de avsedda effektivitets- och kvalitetsvinsterna därmed också realiserar. En sådan ordning stämmer också bättre överens med principen om att det är parterna som förfogar över bevisningen och i vilken form som bevisningen ska läggas fram. Åklagarmyndigheten ansluter sig därför till utredningens alternativa författningsförslag (bilaga 7, s. 367) om att införa en presumtion för att tidiga förhör ska få åberopas om det inte är olämpligt.

5. Kronvittnen

Som Åklagarmyndigheten fört fram i tidigare remissyttrande är förutsebarheten själva grundförutsättningen för att förmå misstänkta att bidra till utredningen av andras brott i utbyte mot strafflindring, särskilt i de fall där utredningsmedverkan avser grov och organiserad brottslighet där också risken för repressalier typiskt sett är störst. För att möjligheten till strafflindring i utbyte mot sådan medverkan i realiteten ska utgöra ett tillräckligt incitament torde krävas att den misstänkta, inför det att uppgifterna ska lämnas, kan ges någon form av garanti om strafflindring för det fall domstolen fäller honom eller henne till ansvar för det egna brottet.

Utredningen har anfört såväl principiella som praktiska argument mot att införa en ordning där åklagaren kan binda domstolen med ett yrkande om strafflindring. Åklagarmyndigheten delar i och för sig de bedömningar av vilka svårigheter ett sådant system skulle medföra, men anser för egen del att det

ändå torde vara möjligt att komma fram till en ordning som innebär förutsebarhet för uppgiftslämnaren och samtidigt är förenlig med de centrala principerna för den svenska straffprocessrätten. En sådan reglering förutsätter dock grundliga överväganden och ett gediget beredningsunderlag.

Utredningen har i enlighet med direktiven ändå lämnat ett förslag till författningsreglering. Åklagarmyndigheten ser inte någon anledning att nu ha några egentliga synpunkter på förslaget som sådant eftersom tillräckligt beredningsunderlag saknas för ställningstagande i frågan om förslaget kan ligga till grund för lagstiftning. Åklagarmyndigheten kan således inte tillstyrka det alternativa författningsförslaget på nuvarande underlag.

Åklagarmyndigheten ser emellertid utifrån vårt brottsbekämpande uppdrag att det finns ett verkligt behov av en effektiv kronvittnesreglering och efterfrågar därför ett beredningsunderlag med fullständigt författningsförslag med allmän- och specialmotivering samt en grundlig konsekvensanalys som sedan remitteras. Frågan om, och i så fall hur, ett kronvitnesssystem som innebär att åklagarens förslag till straffflindring blir bindande för domstolen bör således utredas vidare.

Detta yttrande har beslutats av riksåklagaren Katarina Johansson Welin efter föredragning av kammaråklagaren Anna Broomé. I den slutliga handläggningen av ärendet har också rättschefen Marie-Louise Ollén och vice överåklagaren Magnus Johansson deltagit.

Katarina Johansson Welin

Anna Broomé

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättschefen
Biblioteket